

УДК 911.3:61(477)

DOI: <https://doi.org/10.25128/2519-4577.26.1.7>

Андрій КУЗИШИН, доктор географічних наук,
професор кафедри географії України і туризму,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3879-7337>

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка,
46015, вул. М.Кривоноса, 2, м. Тернопіль, Україна

Святослав КВАРЦЯНИЙ,

аспірант кафедри географії України і туризму,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-7387-6954>

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка,
46015, вул. М.Кривоноса, 2, м. Тернопіль, Україна

СТАЛІЙ РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ОБЛАСТЕЙ ПОДІЛЬСЬКОГО РЕГІОНУ: СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ТА ПРОСТОРОВИЙ АНАЛІЗ ІНДИКАТОРІВ

У статті здійснено оцінку рівня соціального розвитку областей Подільського регіону України в контексті забезпечення сталого розвитку територій. Метою дослідження є визначення особливостей соціального розвитку Вінницької, Тернопільської та Хмельницької областей на основі системи статистичних індикаторів та інтегрального підходу. Методологічною основою дослідження є індикаторний метод оцінювання, що передбачає формування системи показників, їх нормалізацію та подальший розрахунок субіндексів і інтегрального індексу соціального розвитку.

Система індикаторів охоплює п'ять основних блоків: демографічний розвиток, стан системи охорони здоров'я, розвиток освіти, соціально-економічні умови населення та якість життя і соціальну інфраструктуру. Результати дослідження засвідчили наявність просторової диференціації соціального розвитку в межах Подільського регіону. Найвищий рівень соціального розвитку характерний для Вінницької області, тоді як Хмельницька область займає проміжне положення, а Тернопільська демонструє децю нижчі значення окремих соціально-економічних показників.

Застосування інтегральної системи оцінювання дозволяє комплексно аналізувати стан соціальної сфери регіонів та формувати наукове підґрунтя для реалізації політики сталого розвитку територій.

Ключові слова: сталий розвиток, соціальний розвиток регіонів, інтегральний індекс, соціальні індикатори, Подільський регіон.

Andrii KUZYSHYN, Doctor of Geographical Sciences,
Professor, Department of Geography of Ukraine and Tourism, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3879-7337>
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University,
46015, M. Kryvonosa St., 2, Ternopil, Ukraine

Sviatoslav KVARTSIANYI, PhD student, Department of Geography of Ukraine and Tourism,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-7387-6954>
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University,
46015, M. Kryvonosa St., 2, Ternopil, Ukraine

SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE SOCIAL SPHERE OF THE PODILLIA REGION'S OBLASTS: SYSTEMATIZATION AND SPATIAL ANALYSIS OF INDICATORS

The article provides a comprehensive assessment of the social development of the oblasts of the Podillia region of Ukraine in the context of implementing the principles of sustainable development. The relevance of the study is determined by the need to increase the effectiveness of regional social policy, ensure balanced territorial development, and reduce socio-economic disparities between regions. The social sphere is considered an important component of sustainable development, as it determines the quality of life of the population, the level of human potential development, the accessibility of basic social services, and the capacity for building social resilience of territories.

The purpose of the study is to assess the level of social development of the Podillia region's oblasts (Vinnytsia, Ternopil, and Khmelnytskyi) based on a system of statistical indicators and the application of an integrated approach to summarizing socio-economic characteristics of territories. The methodological basis of the research is the indicator-based approach to assessing sustainable regional development, which involves the use of a system of quantitative indicators and their subsequent integration into a composite index.

In the course of the study, a system of social development indicators was developed, grouped into five main blocks: demographic development, the state of the healthcare system, the development of the educational sphere, socio-economic conditions of the population, and quality of life together with the development of social infrastructure. To ensure comparability of the indicators, the min-max normalization method was applied, which allowed heterogeneous statistical indicators to be transformed into a dimensionless scale. Based on the normalized values, sub-indices for individual components of social development were calculated and an integral index of regional social development was formed.

The results of the study revealed a certain spatial differentiation of social development within the Podillia region. The highest values of the integral social development index were observed in Vinnytsia oblast, which can be explained by a relatively higher level of development of social infrastructure, more favorable socio-economic conditions, and better provision of the population with medical and educational resources. Khmelnytskyi oblast occupies an intermediate position according to most indicators of social development, while Ternopil oblast demonstrates somewhat lower values for several socio-economic indicators. At the same time, all oblasts of the region are characterized by similar demographic trends, particularly depopulation processes and negative natural population growth.

The obtained results made it possible to identify structural features of social development in the Podillia region and outline directions for strengthening the social resilience of territories. The application of an integrated system for assessing social development contributes to a comprehensive analysis of the state of the social sphere and provides a scientific basis for shaping effective regional social policy. The implementation of measures aimed at developing human potential, improving access to social services, and modernizing social infrastructure is an important prerequisite for ensuring sustainable development of the oblasts of the Podillia region.

Keywords: *sustainable development, regional social development, social development indicators, integral index, Podillia region, social sphere.*

Постановка науково-дослідної проблеми, її актуальність та новизна. Сучасне переформатування територій та посилення регіональних диспропорцій спонукає до перегляду питань оцінювання рівня розвитку соціальної сфери, яка набуває особливої актуальності. Соціальна складова є одним із ключових елементів сталого розвитку, оскільки саме вона визначає якість життя населення, рівень розвитку людського потенціалу, доступність базових соціальних послуг та можливості реалізації людського капіталу. У контексті реалізації глобальних Цілей сталого розвитку важливим завданням регіональної політики стає забезпечення збалансованого соціального розвитку територій, підвищення рівня соціальної стійкості громад та зменшення територіальних диспропорцій.

Соціальний розвиток регіонів формується під впливом комплексу демографічних, економічних та інституційних чинників і проявляється через рівень розвитку системи охорони здоров'я, освіти, зайнятості населення, житлових умов та соціальної інфраструктури. Для його об'єктивної оцінки необхідним є застосування інтегральних підходів, які дозволяють узагальнити різноманітні статистичні показники та сформуванню комплексної характеристики соціального стану територій. Використання системи індикаторів та інтегральних індексів є поширеним інструментом сучасних суспільно-географічних досліджень, оскільки забезпечує можливість порівняльного аналізу регіонів і

визначення просторових закономірностей соціального розвитку.

Особливої актуальності такі дослідження набувають на рівні макрорегіонів України, де поєднуються подібні природно-географічні та історико-економічні передумови розвитку, але водночас можуть існувати суттєві відмінності у соціально-економічних характеристиках. До таких територій належить Подільський регіон, який охоплює Вінницьку, Тернопільську та Хмельницьку області. Незважаючи на спільні історико-культурні особливості та подібну структуру господарства, ці області демонструють різні рівні розвитку соціальної сфери, що потребує комплексного дослідження та порівняльного аналізу.

У цьому контексті важливим є формування системи індикаторів, які дозволяють оцінити стан соціального розвитку територій та визначити його структурні особливості. Застосування методів нормалізації статистичних показників, розрахунку субіндексів і інтегрального індексу соціального розвитку дає змогу узагальнити інформацію про різні аспекти соціальної сфери та сформуванню цілісної оцінки рівня соціального розвитку регіонів.

Метою даного дослідження є оцінка рівня соціального розвитку областей Подільського регіону на основі системи статистичних індикаторів та інтегрального підходу. Для досягнення поставленої мети передбачено вирішення таких завдань:

- формування системи індикаторів соціально-

льного розвитку, проведення нормалізації статистичних показників;

- розрахунок субіндексів основних складових соціальної сфери;

- визначення інтегрального індексу соціального розвитку регіонів.

Отримані результати дозволяють виявити просторові відмінності соціального розвитку в межах Подільського регіону та окреслити основні напрями підвищення соціальної стійкості територій у контексті реалізації принципів сталого розвитку.

Аналіз останніх публікацій за темою дослідження. Проблематика доступності послуг соціального спрямування поступово набуває значення як новий напрям дослідження просторових особливостей територіальної організації. Особлива увага в сучасній науці приділяється аналізу доступності, наявності та сприйняття таких послуг як ключових елементів добробуту населення. Дослідження цієї тематики охоплює як мікро-, так і макрорівні – від локальних потреб до державних підходів до організації соціального простору.

Просторова оцінка доступності соціальних послуг є предметом міждисциплінарного інтересу, особливо в галузі географії людини, соціальної політики та регіонального планування. Як показують попередні дослідження (Пачура Р., Ніткевич Т., Матловічова К., Матловіч Р. 2018; Немець Л.М. 2003), територіальний розвиток соціальної інфраструктури тісно пов'язаний з логістикою, інвестиційною привабливістю та локальним економічним середовищем [13; 7]. Увага дослідників зміщується від окремих об'єктів до системної оцінки соціальної доступності на рівні громад і регіонів.

Серед вагомих підходів – оцінка соціального ризику через призму вразливості територій та здатності населення отримувати базові послуги. На думку М. Іванової та Р. Кламара важливо враховувати не лише фізичну наявність послуги, а й її фактичну досяжність, необхідність для громади та суб'єктивне сприйняття мешканцями. Недоступність базових освітніх, медичних, культурних чи побутових послуг створює підґрунтя для зниження якості життя, відтоку населення та посилення регіональних диспропорцій [9; 11].

У цьому контексті особливу увагу заслуговує соціальна сфера територіальних громад Карпатсько-Подільського регіону, яка була здійснена А. Кузишиним, А. Кучабським, І. Поплавською, С. Задворним [5; 6; 8; 12]. Її оцінка через набір вимірюваних індикаторів дозволяє

не лише окреслити зони доступності послуг соціального спрямування, а й визначити напрями цільового вдосконалення. Методика, заснована на рейтинговому підході, включає такі критерії: наявність послуги, її доступність, затребуваність, роль у забезпеченні добробуту населення та перспективність її подальшого функціонування.

Виклад основного матеріалу. Дослідження доступності послуг соціально спрямування слугує не лише інструментом діагностики проблем, але й дає змогу формувати практичні рекомендації для стратегічного планування на місцевому та регіональному рівнях. Це дозволяє перетворити соціальну сферу з пасивної структури на активний ресурс розвитку територій в умовах децентралізації та просторової нерівномірності.

Індикатори сталого розвитку соціальної сфери – це кількісні та якісні показники, які характеризують рівень забезпечення населення соціальними послугами, якість життя, соціальну безпеку та доступність ключових суспільних інститутів (освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури тощо). У суспільно-географічних дослідженнях вони використовуються для оцінки соціальної стійкості територій, просторових диспропорцій і якості людського розвитку.

Оцінювання сталого розвитку соціальної сфери регіонів потребує застосування системи показників, які комплексно відображають рівень якості життя населення, доступність соціальних послуг, розвиток людського потенціалу та стабільність соціально-економічних процесів. У сучасних суспільно-географічних дослідженнях підхід до формування таких індикаторів ґрунтується на концепції сталого розвитку, відповідно до якої соціальна складова розглядається як один із ключових компонентів збалансованого розвитку територій поряд з економічним та екологічним вимірами.

Для аналізу соціального розвитку областей Подільського регіону (Вінницької, Тернопільської та Хмельницької) було сформовано систему індикаторів, що об'єднані у п'ять основних блоків: демографічний розвиток, стан системи охорони здоров'я, розвиток освітньої сфери, соціально-економічні умови населення та якість життя і соціальна інфраструктура. Така структура дозволяє відобразити ключові аспекти соціальної стійкості регіону та оцінити рівень забезпечення населення базовими соціальними послугами.

Перший блок індикаторів характеризує демографічний розвиток регіону. Демогра-

фічні процеси є фундаментальною основою функціонування соціальної сфери, оскільки визначають потенціал людських ресурсів, структуру населення та навантаження на соціальну інфраструктуру. До цього блоку включено показники чисельності населення, щільності населення, природного приросту та середньої очікуваної тривалості життя. Чисельність населення відображає загальний людський потенціал території, тоді як щільність населення характеризує просторову концентрацію населення та рівень освоєння території. Показник природного приросту є важливим індикатором демографічної стійкості та репродуктивного потенціалу регіону. Середня тривалість життя виступає інтегральним показником якості життя населення та ефективності системи охорони здоров'я.

Другий блок індикаторів охоплює показники розвитку системи охорони здоров'я. Рівень забезпеченості населення медичними послугами є важливим компонентом соціального благополуччя та одним із ключових факторів сталого розвитку територій. До цієї групи включено показники забезпеченості лікарями, середнім медичним персоналом та лікарняними ліжками. Вони характеризують кадровий потенціал медичної системи, доступність медичних послуг та можливості стаціонарного лікування населення. У регіональних дослідженнях такі показники широко використовуються для оцінювання доступності медичної допомоги та ефективності функціонування системи охорони здоров'я.

Третій блок індикаторів відображає стан освітньої сфери, яка є основою формування людського капіталу та інтелектуального потенціалу регіону. До цього блоку включено показники кількості закладів загальної середньої освіти, рівня охоплення дітей дошкільною освітою та частки населення з вищою освітою. Кількість освітніх установ характеризує доступність освітніх послуг у територіальному вимірі. Рівень охоплення дошкільною освітою відображає ступінь розвитку ранньої освіти та соціалізації дітей. Частка населення з вищою освітою виступає важливим показником освітнього рівня населення та потенціалу інноваційного розвитку регіону.

Четвертий блок індикаторів характеризує соціально-економічні умови життя населення. Соціальна стійкість територій значною мірою залежить від рівня доходів населення, зайнятості та економічної активності. У зв'язку з цим до системи показників включено середньомісячну заробітну плату, рівень безро-

біття та рівень зайнятості населення. Середня заробітна плата є одним із ключових індикаторів матеріального добробуту населення. Рівень безробіття відображає проблеми функціонування регіонального ринку праці, тоді як рівень зайнятості характеризує ступінь залучення населення до економічної діяльності.

П'ятий блок індикаторів пов'язаний з оцінкою якості життя населення та розвитку соціальної інфраструктури. До нього включено показники житлової забезпеченості населення, рівня благоустрою житлового фонду, а також розвитку культурної та спортивної інфраструктури. Житлова площа на одну особу є одним із базових індикаторів житлових умов населення. Частка житлового фонду, забезпеченого централізованим водопостачанням, характеризує рівень благоустрою житла. Показники кількості бібліотек, закладів культури та спортивних споруд відображають рівень розвитку соціально-культурної інфраструктури та можливості для культурного і фізичного розвитку населення.

Таким чином, сформована система індикаторів дозволяє комплексно оцінити рівень соціального розвитку областей Подільського регіону. Використання багатокомпонентного підходу забезпечує можливість врахування демографічних, соціальних та економічних аспектів розвитку територій. Застосування нормалізації показників та подальшого розрахунку інтегрального індексу соціального розвитку дає змогу провести порівняльний аналіз регіонів, виявити просторові диспропорції у розвитку соціальної сфери та визначити пріоритетні напрями підвищення соціальної стійкості територій. Такий підхід відповідає сучасним методологічним принципам оцінювання сталого розвитку регіонів та може бути використаний для формування регіональної соціальної політики і стратегій територіального розвитку.

Інтегральна система оцінювання соціального розвитку регіонів ґрунтується на поєднанні комплексу статистичних індикаторів, які характеризують основні аспекти функціонування соціальної сфери. Для порівняння областей Подільського регіону було використано **інтегральний індекс соціального розвитку**. Він передбачав кілька етапів: нормалізації індексів, розрахунку субіндексів та формування інтегрального індексу. Її застосування дозволило здійснити порівняльний аналіз територій, виявити диспропорції у рівні соціального розвитку та визначити пріоритетні напрями регіональної соціальної політики. Процедура розрахунку

інтегрального індексу включає кілька послідовних етапів.

Таблиця 1

Система індикаторів сталого розвитку соціальної сфери областей Подільського регіону

№	Блок індикаторів	Індикатор	Одиниця виміру	Характер впливу
Демографічний розвиток				
1	Демографія	Чисельність населення	тис. осіб	стабільність
2		Природний приріст населення	‰	+
3		Коефіцієнт народжуваності	на 1000 осіб	+
4		Коефіцієнт смертності	на 1000 осіб	-
5		Очікувана тривалість життя	років	+
6		Міграційне сальдо	осіб	+
Охорона здоров'я				
7	Медицина	Кількість лікарів	на 10 тис. населення	+
8		Кількість середнього медперсоналу	на 10 тис. населення	+
9		Забезпеченість лікарняними ліжками	на 10 тис. населення	+
10		Кількість закладів первинної медичної допомоги	одиниць	+
11		Рівень захворюваності населення	на 1000 осіб	-
12		Дитяча смертність	на 1000 народжених	-
Освіта				
13	Освіта	Кількість закладів дошкільної освіти	одиниць	+
14		Охоплення дітей дошкільною освітою	%	+
15		Кількість закладів середньої освіти	одиниць	+
16		Наповнюваність класів	учнів	оптимум
17		Частка населення з вищою освітою	%	+
18		Кількість закладів професійної освіти	одиниць	+
Соціально-економічні умови				
19	Доходи	Середньомісячна заробітна плата	грн	+
20		Рівень безробіття	%	-
21		Частка населення з доходами нижче прожиткового мінімуму	%	-
22	Соцзахист	Кількість установ соціального обслуговування	одиниць	+
23		Забезпеченість соціальними працівниками	на 10 тис. населення	+
Житлові умови				
24	Житло	Житлова площа на 1 особу	м ²	+
25		Частка житла з водопостачанням	%	+
26		Частка житла з каналізацією	%	+
Культурна та соціальна інфраструктура				
27	Культура	Кількість бібліотек	на 10 тис. населення	+
28		Кількість закладів культури	одиниць	+
29	Спорт	Кількість спортивних споруд	одиниць	+
30	Соціальна інфраструктура	Кількість закладів соціальної інфраструктури	на 10 тис. населення	+

Першим етапом було визначення мети дослідження, об'єкту аналізу та часових меж оцінювання. У контексті регіональних суспільно-географічних досліджень об'єктом аналізу виступили адміністративні області Подільського регіону (Тернопільська, Хмельницька, Вінницька), а метою – оцінити рівень соціального розвитку та порівняння соціально-економічних характеристик територій. Після визначення об'єкта дослідження формується система індикаторів, які мають відображати основні складові соціальної сфери. Зазвичай вони групуються у кілька тематичних блоків, що охоплюють демографічні процеси, стан системи охорони здоров'я, розвиток освітньої сфери, соціально-економічні умови населення та рівень розвитку соціальної інфраструктури. Вибір індикаторів здійснюється з урахуванням доступності статистичних даних, їх репрезентативності та можливості порівняння між регіонами.

Другим етапом є формування бази вихідних статистичних даних. Для цього створюється узагальнена таблиця, у якій по кожному регіону подаються значення вибраних індикаторів за відповідний період. Показники повинні бути приведені до єдиних одиниць виміру, а у випадку необхідності – трансформовані у відносні величини (наприклад, на 10 тисяч населення або у відсотках). Це дозволяє забезпечити коректність подальшого порівняльного аналізу.

Наступним етапом є визначення напрямку впливу індикаторів на соціальний розвиток. Усі показники поділяються на стимулятори та дестимулятори. Стимуляторами вважаються індикатори, зростання яких свідчить про покращення соціального розвитку, наприклад рівень зайнятості населення, середня заробітна плата або забезпеченість лікарями. Їх розрахунок проводився за формулою:

$$X_{norm} = \frac{X_i - X_{min}}{X_{max} - X_{min}} \quad (1)$$

Дестимулятори, навпаки, мають негативний вплив на розвиток соціальної сфери, і їх зростання свідчить про погіршення ситуації. До таких показників належать, зокрема, рівень безробіття або смертності населення. Вони розраховувались за формулою:

$$X_{norm} = \frac{X_{max} - X_i}{X_{max} - X_{min}} \quad (2)$$

Після цього здійснюється нормалізація статистичних показників. Оскільки індикатори мають різні одиниці виміру, їх необхідно привести до єдиної безрозмірної шкали. Для цього використовується метод мінімаксної нормалізації, який передбачає перетворення значень

показників відносно мінімального та максимального значення серед досліджуваних регіонів. У результаті нормалізації кожний показник отримує значення в інтервалі від нуля до одиниці, що дозволяє порівнювати різні індикатори між собою.

На основі нормалізованих значень обчислюються субіндекси для кожного тематичного блоку. Субіндекс визначається як середнє значення нормалізованих показників, що входять до відповідної групи:

$$X = \frac{\sum X_{norm}}{n} \quad (3)$$

Таким чином формується кілька часткових індексів, які характеризують окремі складові соціального розвитку: демографічну ситуацію, стан системи охорони здоров'я, розвиток освіти, соціально-економічні умови населення та рівень розвитку соціальної інфраструктури.

Завершальним етапом є розрахунок інтегрального індексу соціального розвитку регіону. Він визначається як середнє значення отриманих субіндексів, що дозволяє узагальнити інформацію про різні аспекти соціальної сфери в одному показнику:

$$I_{social} = \frac{I_{dem} + I_{heal} + I_{edu} + I_{econ} + I_{life}}{5} \quad (4)$$

Отримані інтегральні значення використовуються для ранжування регіонів за рівнем соціального розвитку та проведення їх типологізації.

Застосування такої методики дозволяє отримати комплексну характеристику соціального розвитку регіонів, виявити територіальні диспропорції та визначити напрями підвищення ефективності соціальної політики. Інтегральний індекс виступає узагальненим показником, який відображає рівень розвитку соціальної сфери територій та може бути використаний для подальших просторових і порівняльних досліджень.

Аналіз основних статистичних показників соціальної сфери областей Подільського регіону (табл. 2) дозволяє оцінити рівень розвитку соціальної інфраструктури, демографічної ситуації, системи охорони здоров'я, освітнього потенціалу та соціально-економічних умов населення. Порівняльне дослідження цих показників дає змогу визначити характерні особливості соціального розвитку регіону та виявити існуючі міжрегіональні відмінності.

Демографічні показники свідчать про загальні тенденції скорочення населення в усіх трьох областях, що є характерною рисою більшості регіонів України. Найбільша чисельність населення спостерігається у Вінницькій області, де вона становить близько 1,5 млн осіб. Це

майже на півмільйона більше, ніж у Тернопільській області, та приблизно на 270 тис. більше, ніж у Хмельницькій області. Така ситуація зумовлена як більшими розмірами території, так і історично сформованою структурою розселення. Водночас щільність населення має іншу просторову диференціацію. Найвищі показ-

ники щільності характерні для Тернопільської області, де вони становлять близько 74 осіб на км², що пояснюється меншою площею території та відносно компактною системою розселення. У Вінницькій області цей показник є найнижчим серед досліджуваних регіонів.

Таблиця 2

**Основні показники соціального розвитку областей
Подільського регіону (2023 р.)**

Показник	Одиниця виміру	Тернопільська область	Вінницька область	Хмельницька область
Чисельність наявного населення	тис. осіб	1018	1507	1234
Щільність населення	осіб/км ²	74	57	61
Природний приріст населення	%	-6,8	-8,0	-7,4
Середня очікувана тривалість життя	років	72,1	71,7	72,0
Лікарі	на 10 тис. населення	44	47	45
Середній медичний персонал	на 10 тис. населення	92	94	90
Забезпеченість лікарняними ліжками	на 10 тис. населення	72	76	74
Заклади загальної середньої освіти	одиниць	720	805	635
Охоплення дітей дошкільною освітою	%	72	74	71
Частка населення з вищою освітою	%	31	32	30
Середньомісячна заробітна плата	грн	14600	15200	14800
Рівень безробіття	%	9,2	8,6	8,9
Рівень зайнятості населення	%	56	58	57
Житлова площа на одну особу	м ²	27,1	28,0	27,4
Частка житлового фонду з водопостачанням	%	66	69	67
Кількість бібліотек	одиниць	610	745	595
Кількість закладів культури	одиниць	805	930	770
Кількість спортивних споруд	одиниць	1480	1710	1520

Показники природного приросту населення демонструють негативні значення у всіх областях, що свідчить про демографічну кризу та депопуляційні процеси. Найбільш негативна ситуація спостерігається у Вінницькій області, де природне скорочення населення є найвищим. У Тернопільській та Хмельницькій областях цей показник також має від'ємні значення, однак вони дещо нижчі. Це вказує на загальну тенденцію старіння населення та зниження рівня народжуваності у регіоні. Показ-

ник середньої очікуваної тривалості життя в усіх трьох областях перебуває приблизно на одному рівні — близько 72 років, що відповідає середнім значенням для України.

Важливим компонентом соціального розвитку є рівень забезпеченості населення медичними послугами. За показником забезпеченості лікарями лідируючі позиції займає Вінницька область, де на 10 тисяч населення припадає найбільша кількість лікарів. Це може бути пов'язано з більш розвинутою мережею

медичних закладів та наявністю потужних медичних центрів. У Тернопільській та Хмельницькій областях цей показник дещо нижчий. Аналогічна ситуація спостерігається і щодо забезпеченості середнім медичним персоналом та лікарняними ліжками. Загалом показники розвитку системи охорони здоров'я у Вінницькій області є дещо вищими, що може свідчити про більш розвинену медичну інфраструктуру.

Освітня сфера також демонструє певні відмінності між регіонами. Найбільша кількість закладів загальної середньої освіти функціонує у Вінницькій області, що зумовлено більшою чисельністю населення та значною територією. У Тернопільській та Хмельницькій областях кількість освітніх установ є дещо меншою, однак рівень охоплення дітей дошкільною освітою у всіх регіонах є відносно високим і коливається в межах 70–74 %. Це свідчить про достатньо розвинену систему дошкільної освіти у регіоні. Частка населення з вищою освітою також має незначні відмінності, що вказує на приблизно однаковий рівень освітнього потенціалу.

Соціально-економічні показники населення характеризують матеріальні умови життя. Найвищий рівень середньомісячної заробітної плати спостерігається у Вінницькій області, тоді як у Тернопільській та Хмельницькій областях цей показник дещо нижчий. Водночас рівень безробіття у регіонах залишається відносно близьким, що свідчить про схожі умови функціонування регіонального ринку праці. Рівень зайнятості населення в усіх трьох областях перевищує 55 %, що характеризує достатній рівень економічної активності населення.

Важливим показником якості життя є житлова забезпеченість населення. Найвищі значення житлової площі на одну особу спостерігаються у Вінницькій області, що може бути пов'язано з більшим розвитком житлового фонду. Тернопільська та Хмельницька області мають дещо нижчі показники, однак різниця між ними є незначною. Подібна ситуація спостерігається і щодо забезпеченості житлового фонду водопостачанням, що характеризує рівень благоустрою житла.

Окремої уваги заслуговує розвиток культурної та спортивної інфраструктури. За кількістю бібліотек, закладів культури та спортивних споруд знову ж таки лідирує Вінницька область, що зумовлено як більшою чисельністю населення, так і значним розвитком соціальної інфраструктури. У Тернопільській та Хмельницькій областях ці показники є дещо

нижчими, однак вони також демонструють достатній рівень забезпеченості культурними та спортивними об'єктами.

Таким чином, проведений аналіз основних статистичних показників соціальної сфери свідчить про відносно подібні умови соціального розвитку областей Подільського регіону, проте із певними відмінностями. Загалом Вінницька область характеризується більш розвиненою соціальною інфраструктурою та вищими соціально-економічними показниками. Тернопільська та Хмельницька області мають подібні характеристики соціального розвитку, однак демонструють дещо нижчі показники у порівнянні з Вінницькою областю. Отримані результати підтверджують доцільність застосування інтегральної системи оцінювання соціального розвитку, яка дозволяє комплексно оцінити рівень розвитку соціальної сфери та визначити перспективні напрями її вдосконалення у регіональному вимірі.

Аналіз нормалізованих показників демонструє, що серед досліджуваних областей найбільш стабільні позиції у багатьох сферах соціального розвитку займає Вінницька область. Це проявляється у високих значеннях нормалізованих показників практично за всіма групами індикаторів. Зокрема, у сфері охорони здоров'я область демонструє максимальні значення за показниками забезпеченості лікарями, медичним персоналом та лікарняними ліжками, що вказує на відносно розвинену систему медичного обслуговування населення. Подібна тенденція спостерігається і в соціально-економічному блоці індикаторів, де Вінницька область має найкращі показники середньої заробітної плати, зайнятості населення та найнижчий рівень безробіття серед аналізованих територій.

У демографічному блоці показників ситуація є дещо більш вирівняною між регіонами. Незважаючи на те, що Вінницька область має найбільшу чисельність населення, нормалізовані значення інших демографічних індикаторів демонструють відносну рівновагу між трьома областями. Наприклад, показники тривалості життя та природного приросту населення не мають значних відмінностей, що свідчить про подібні демографічні тенденції в межах Подільського регіону. Водночас варто зазначити, що загалом для всіх областей характерні процеси депопуляції, що відображає загальноукраїнські демографічні тенденції.

Показники освітнього розвитку також демонструють помірну диференціацію. Вінницька область займає лідируючі позиції за біль-

шістю індикаторів освітньої сфери, зокрема за кількістю закладів загальної середньої освіти та часткою населення з вищою освітою. Тернопільська область демонструє середні значення за більшістю освітніх показників, тоді як Хмельницька область у таблиці нормалізації отримує найнижчі значення за окремими індикаторами, що може свідчити про дещо менший рівень розвитку освітньої інфраструктури або специфіку територіальної структури розселення.

Особливу увагу привертає блок соціально-економічних показників. За результатами нормалізації видно, що Вінницька область має значну перевагу за ключовими показниками, такими як рівень заробітної плати, зайнятості та стан ринку праці. Тернопільська область у цьому блоці демонструє найнижчі нормалізовані значення, що може свідчити про відносно нижчий рівень економічної активності або менші можливості працевлаштування населення. Хмельницька область займає проміжне положення між двома іншими регіонами, що відображає більш збалансований, але менш виражений рівень соціально-економічного розвитку.

Блок показників, що характеризує якість життя та розвиток соціальної інфраструктури, також демонструє суттєві відмінності між регіонами. За результатами нормалізації Вінницька область має найвищі значення за більшістю показників, що характеризують житлові умови, рівень благоустрою житлового фонду, а також забезпеченість культурною та спортивною інфраструктурою. Це свідчить про відносно вищий рівень розвитку соціального середовища та ширші можливості для задоволення культурних і соціальних потреб населення. Тернопільська область у цьому блоці харак-

теризується нижчими значеннями, тоді як Хмельницька область знову займає проміжне положення.

Загалом результати нормалізації показників дозволяють виявити певну просторову диференціацію соціального розвитку в межах Подільського регіону. Вінницька область демонструє більш високі значення більшості показників, що свідчить про відносно вищий рівень розвитку соціальної сфери. Тернопільська та Хмельницька області мають подібні характеристики, однак у багатьох випадках їхні нормалізовані значення є нижчими порівняно з Вінницькою областю.

Разом з тим варто зазначити, що подібна диференціація може бути частково зумовлена структурними особливостями регіонів, зокрема відмінностями у чисельності населення, масштабах території та рівні урбанізації. Більша чисельність населення та економічний потенціал Вінницької області створюють передумови для розвитку більш розгалуженої соціальної інфраструктури, що відображається у вищих значеннях нормалізованих показників.

Аналіз нормалізації показників соціального розвитку підтверджує наявність певної ієрархії регіонів за рівнем розвитку соціальної сфери. Отримані результати свідчать про доцільність подальшого використання інтегрального індексу соціального розвитку, який дозволяє узагальнити значну кількість показників та сформувати комплексну оцінку соціального розвитку територій. Застосування інтегрального підходу забезпечує більш повне розуміння територіальних відмінностей у розвитку соціальної сфери та створює підґрунтя для формування ефективних стратегій регіонального розвитку.

Таблиця 3

Розрахунок субіндексів соціального розвитку

Блок індикаторів	Тернопільська	Вінницька	Хмельницька
Демографічний розвиток	0.500	0.500	0.482
Охорона здоров'я	0.167	1.000	0.278
Освіта	0.444	1.000	0.000
Соціально-економічні умови	0.000	1.000	0.444
Якість життя та інфраструктура	0.064	1.000	0.168

Результати розрахунку субіндексів демонструють, що у більшості досліджуваних блоків найвищі значення характерні для Вінницької області. Практично за всіма компонентами соціального розвитку ця область отримує найкращі інтегровані показники, що свідчить про відносно вищий рівень розвитку соціальної

інфраструктури та соціально-економічних умов життя населення. Зокрема, субіндекс розвитку системи охорони здоров'я у Вінницькій області досягає максимального значення, що пояснюється високими показниками забезпеченості медичними кадрами та лікарняними ресурсами. Подібна ситуація спостерігається і

в освітньому блоці, де область демонструє найвищі значення за показниками освітньої інфраструктури та рівня освіченості населення.

Високі результати Вінницької області простежуються і у блоці соціально-економічних умов. Максимальні значення субіндексу в цьому сегменті відображають кращі показники рівня заробітної плати, зайнятості населення та загального стану регіонального ринку праці. Аналогічно, у блоці якості життя та соціальної інфраструктури область демонструє найвищі значення субіндексу, що свідчить про більш розвинену житлову, культурну та спортивну інфраструктуру. Таким чином, результати розрахунку субіндексів підтверджують, що Вінницька область має найбільш комплексно розвинену соціальну систему серед досліджуваних територій.

Демографічний субіндекс, на відміну від інших блоків, характеризується більш рівномірним розподілом значень між регіонами. Тернопільська та Вінницька області мають приблизно однакові значення цього показника, тоді як Хмельницька область демонструє незначно нижчий рівень. Це свідчить про відносну схожість демографічних процесів у межах Подільського регіону. У всіх трьох областях спостерігаються тенденції природного скорочення населення, що характерно для більшості регіонів України. Водночас подібність демографічних показників пояснює відносно близькі значення субіндексів у цьому блоці.

Іншу ситуацію демонструють результати для Тернопільської та Хмельницької областей. Тернопільська область характеризується середніми значеннями у демографічному та освітньому блоках, однак значно нижчими показниками у соціально-економічному сегменті та

блоці якості життя. Це може бути пов'язано з відносно нижчим рівнем економічної активності, менш розвинутою інфраструктурою та обмеженими можливостями працевлаштування населення. Хмельницька область у більшості блоків займає проміжне положення між Вінницькою та Тернопільською областями. Зокрема, вона демонструє середні значення у сфері охорони здоров'я та соціально-економічних умов, проте має нижчі показники у освітньому блоці.

Узагальнюючи результати розрахунку субіндексів соціального розвитку, можна констатувати наявність певної ієрархії регіонів у межах Подільського регіону. Найбільш високий рівень розвитку соціальної сфери характерний для Вінницької області, яка має стабільно високі показники за більшістю складових соціальної системи. Хмельницька область займає проміжну позицію, демонструючи відносно збалансований, хоча і менш виражений рівень соціального розвитку. Тернопільська область характеризується нижчими значеннями у ряді ключових блоків, що свідчить про необхідність посилення розвитку соціальної інфраструктури та соціально-економічного середовища.

Таким чином, результати розрахунку субіндексів дозволяють систематизувати інформацію про різні аспекти соціального розвитку регіонів та створюють основу для подальшого формування інтегрального індексу соціального розвитку. Такий підхід забезпечує більш глибоке розуміння структурних особливостей соціальної сфери територій та сприяє обґрунтуванню пріоритетних напрямів регіональної соціальної політики.

Рис. 1. Радар-діаграма соціального розвитку областей Подільського регіону

Аналіз діаграми (рис. 1) показує, що найбільш збалансований і водночас найвищий рівень соціального розвитку серед досліджуваних регіонів демонструє Вінницька область. Її значення субіндексів у більшості блоків наближаються до максимальних показників, що формує найбільший полігон на радар-діаграмі. Особливо високі значення характерні для блоків охорони здоров'я, освітнього розвитку та соціально-економічних умов. Це свідчить про відносно розвинену медичну інфраструктуру, значний освітній потенціал населення та сприятливішу ситуацію на регіональному ринку праці.

Хмельницька область займає проміжне положення у структурі соціального розвитку Поділля. На радар-діаграмі її полігон має середні значення за більшістю блоків, що відображає відносно збалансований, але менш виражений рівень розвитку соціальної сфери. Найбільш близькі до середніх значень показники спостерігаються у блоках демографічного розвитку та соціально-економічних умов. Водночас дещо нижчі значення освітнього субіндексу можуть свідчити про відносно меншу концентрацію освітньої інфраструктури або специфіку територіальної організації системи освіти.

Тернопільська область характеризується меншою площею полігону на радар-діаграмі, що відображає відносно нижчі значення субіндексів у ряді блоків соціального розвитку. Водночас область демонструє близькі до середніх показники у демографічному та освітньому сегментах, що свідчить про достатній рівень розвитку цих складових. Найменші значення спостерігаються у блоках соціально-економічних умов та якості життя, що може бути пов'язано з меншою економічною активністю регіону та обмеженими ресурсами розвитку соціальної інфраструктури.

Висновки та перспективи використання результатів досліджень. Аналіз основних статистичних показників соціальної сфери засвідчив, що для всіх областей Подільського регіону характерні подібні демографічні тенденції, зокрема процеси депопуляції та негативний природний приріст населення. Водночас показники очікуваної тривалості життя, рівня

освіти та розвитку соціальної інфраструктури свідчать про відносно стабільний рівень людського потенціалу. Ці чинники мають важливе значення для забезпечення соціальної стійкості територій та формування передумов сталого регіонального розвитку.

Результати нормалізації показників і подальшого розрахунку субіндексів продемонстрували наявність певної ієрархії регіонів за рівнем розвитку соціальної сфери. Найвищі значення більшості субіндексів характерні для Вінницької області, що свідчить про більш розвинену соціальну інфраструктуру, кращі соціально-економічні умови населення та вищий рівень забезпеченості медичними і освітніми ресурсами. Хмельницька область займає проміжне положення, демонструючи відносно збалансований рівень розвитку соціальної сфери. Тернопільська область характеризується дещо нижчими значеннями окремих соціально-економічних індикаторів, що може бути пов'язано з особливостями економічної структури регіону та обмеженими можливостями розвитку соціальної інфраструктури.

Візуалізація результатів у вигляді радар-діаграми підтвердила наявність просторової диференціації соціального розвитку в межах Подільського регіону. Найбільш комплексно розвиненою соціальною системою характеризується Вінницька область, тоді як Тернопільська та Хмельницька області мають більш помірні показники соціального розвитку. Водночас отримані результати свідчать про відносно збалансованість соціального розвитку регіону загалом.

Таким чином, застосування інтегральної системи оцінювання дозволило комплексно охарактеризувати стан соціальної сфери областей Подільського регіону та виявити ключові особливості їхнього розвитку. У контексті концепції сталого розвитку результати дослідження підтверджують важливість підвищення ефективності соціальної політики, розвитку людського потенціалу, покращення доступності соціальних послуг і модернізації соціальної інфраструктури. Реалізація цих напрямів сприятиме посиленню соціальної стійкості регіонів та формуванню передумов для сталого територіального розвитку Поділля.

Література:

1. Барановський М.О. Спроможність територіальних громад України: підходи до оцінки, регіональні відмінності, типізація. Вісник Чернівецького університету : Географія, 2023, 845. С. 77-87.
2. Головне управління статистики в Тернопільській області. Режим електронного доступу – <https://www.te.ukrstat.gov.ua/>
3. Ільїна М.В., Шпильова Ю.Б. Просторова диференціація об'єднаних територіальних громад на прикладі Житомирської області. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 21, частина 1, 2018. С. 88-92.
4. Кузишин А.В. Суспільно-географічна характеристика просторової розосередженості територіальних громад Тернопільської області. Вісник Тернопільського відділу Українського географічного товариства. Тернопіль: СМП

«Тайп». № 7 (випуск 7), 2023. С. 10-15.

5. Кузишин, А. В., Поплавська, І. В., Горошко, А. А., & Кварцяний, С. М. (2025). Доступність послуг соціального спрямування в контексті адміністративної реформи: кейс Тернопільської області. Природнича освіта та наука, (3), 134-141. <https://doi.org/10.32782/NSER/2025-3.18>
6. Кузишин А.В., Поплавська І.В., Задворний С.І., Пушкар Б.Т., Горошко А.А. Особливості просторової диференціації територіальних громад: приклад Тернопільської області Слобожанський науковий вісник. Серія: Природничі науки. 2024. Випуск 1, С. 97-104.
7. Немець Л.М. Сталий розвиток: соціально-географічні аспекти (на прикладі України): Монографія: Факт, Харків, 2002. 383 с.
8. Поплавська, І. В., Кузишин, А. В., Вовк, Л. А., Похила, Ю. В., & Герасимчук, Д. В. Просторова організація типів міського простору населених пунктів Тернопільської області та вплив на неї адміністративно-територіальної реформи. Природнича освіта та наука, 2025. (4), 217-224. <https://doi.org/10.32782/NSER/2025-4.28>
9. Ivanová M., Klamár R., Fecková-Škrabuláková E. Identification of Factors Influencing the Quality of Life in European Union Countries Evaluated by Principal Component Analysis. Geographica Pannonica. 2022. Volume 26, Issue 1, 13–29. doi: 10.5937/gp26-3419
10. Elden S. How should we do the history of territory. Territory, Politics, Governance, 2013. 1 (1), 5-20.
11. Klamár R., Ivanová M., Kozoň J. Intracountry Regional Inequalities in the Context of the Socioeconomic Status of Selected European Countries. Geographica Pannonica. 2025. Volume 29, Issue 2, 121–136.
12. Kuzyshyn A., Kuczabski A., Poplavska I., Zadvornyi S. Risk assessment of the social sphere development on the example of areas of the Carpathian-Podillia region (Ukraine). Czasopismo Geograficzne, 2022. 93(3): 473–493
13. Pachura P., Nitkiewicz T., Matlovicova K., Matlovic R. : Identification of Intellectual Capital Performance Using Data Envelopment Analysis . Part 11 ., s. 115 - 130 . In: Stejskal J., Hajek P., Hudec O. (eds, 2018): Knowledge Spillovers in Regional Innovation Systems. A Case Study of CEE Regions. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-67029-4>. 2018
14. Wagner, M., and Growe A. Research on Small and Medium-Sized Cities: Framing a New Field of Inquiry. World. 2021, 2 (1): 105–126.

References:

1. Baranovskyi M.O. Spromozhnist terytorialnykh hromad Ukrainy: pidkhody do otsinky, rehionalni vidminnosti, typizatsiia. Visnyk Chernivetskoho universytetu : Heohrafiia, 2023, 845. S. 77-87.
2. Holovne upravlinnia statystyky v Ternopilskii oblasti. Rezhym elektronnoho dostupu – <https://www.te.ukrstat.gov.ua/>
3. Iliina M.V., Shpylova Yu.B. Prostorova dyferentsiatsiia obiednanykh terytorialnykh hromad na prykladi Zhytomyrskoi oblasti. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Vypusk 21, chastyna 1, 2018. S. 88-92.
4. Kuzyshyn A.V. Suspilno-heohrafichna kharakterystyka prostорової розосередженості тerytorialnykh hromad Ternopilskoi oblasti. Visnyk Ternopils'koho viddilu Ukrain'skoho heohrafichnoho tovarystva. Ternopil: SMP «Taip». № 7 (vypusk 7), 2023. S. 10-15.
5. Kuzyshyn, A. V., Poplavska, I. V., Horoshko, A. A., & Kvartsiani, S. M. (2025). Dostupnist posluh sotsialnoho spriamuvannia v konteksti administratyvnoi reformy: keis Ternopilskoi oblasti. Pryrodnycha osvita ta nauka, (3), 134-141. <https://doi.org/10.32782/NSER/2025-3.18>
6. Kuzyshyn A.V., Poplavska I.V., Zadvornyi S.I., Pushkar B.T., Horoshko A.A. Osoblyvosti prostорової dyferentsiatsii terytorialnykh hromad: pryklad Ternopilskoi oblasti Slobozhanskyi naukovyi visnyk. Serii: Pryrodnychi nauky. 2024. Vypusk 1, S. 97-104.
7. Nemets L.M. Stalyi rozvytok: sotsialno-heohrafichni aspekty (na prykladi Ukrainy): Monohrafiia: Fakt, Kharkiv, 2002. 383 s.
8. Poplavska, I. V., Kuzyshyn, A. V., Vovk, L. A., Pokhyla, Yu. V., & Herasymchuk, D. V. Prostorova orhanizatsiia typiv miskoho prostoru naselenykh punktiv Ternopilskoi oblasti ta vplyv na nei administratyvno-terytorialnoi reformy. Pryrodnycha osvita ta nauka, 2025. (4), 217-224. <https://doi.org/10.32782/NSER/2025-4.28>
9. Ivanová M., Klamár R., Fecková-Škrabuláková E. Identification of Factors Influencing the Quality of Life in European Union Countries Evaluated by Principal Component Analysis. Geographica Pannonica. 2022. Volume 26, Issue 1, 13–29. doi: 10.5937/gp26-3419
10. Elden S. How should we do the history of territory. Territory, Politics, Governance, 2013. 1 (1), 5-20.
11. Klamár R., Ivanová M., Kozoň J. Intracountry Regional Inequalities in the Context of the Socioeconomic Status of Selected European Countries. Geographica Pannonica. 2025. Volume 29, Issue 2, 121–136.
12. Kuzyshyn A., Kuczabski A., Poplavska I., Zadvornyi S. Risk assessment of the social sphere development on the example of areas of the Carpathian-Podillia region (Ukraine). Czasopismo Geograficzne, 2022. 93(3): 473–493
13. Pachura R., Nitkiewicz T., Matlovicova K., Matlovic R. : Identification of Intellectual Capital Performance Using Data Envelopment Analysis . Part 11 ., s. 115 - 130 . In: Stejskal J., Hajek R., Hudec O. (eds, 2018): Knowledge Spillovers in Regional Innovation Systems. A Case Study of SEE Regions. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-67029-4>. 2018
14. Wagner, M., and Growe A. Research on Small and Medium-Sized Cities: Framing a New Field of Inquiry. World. 2021, 2 (1): 105–126.

Надійшла до редакції 11.02.2026 р.

Прийнята до друку 15.03.2026 р.

Опублікована 02.04.2026 р.

